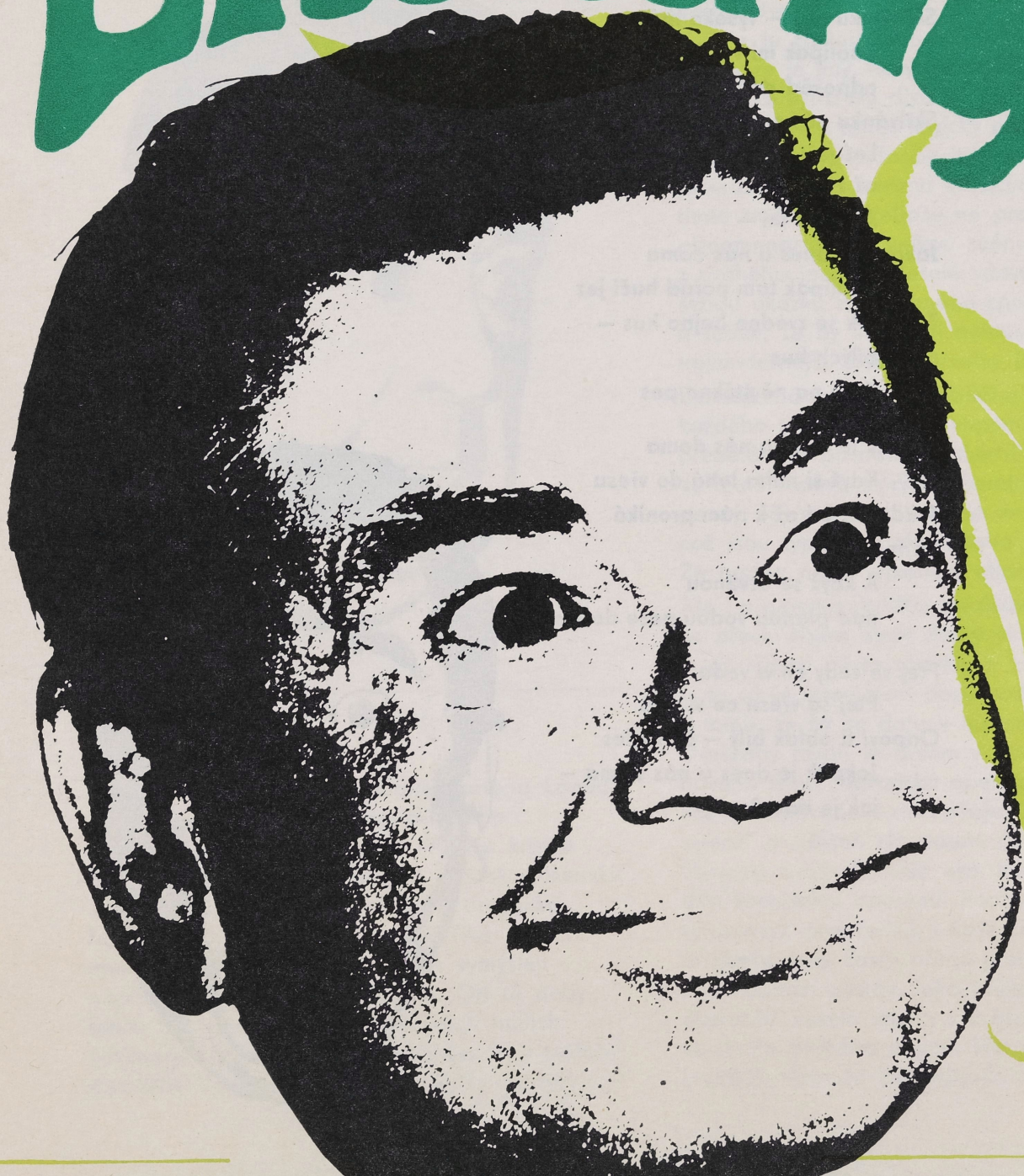

Divotuorniy

Yarnac

B. Lane

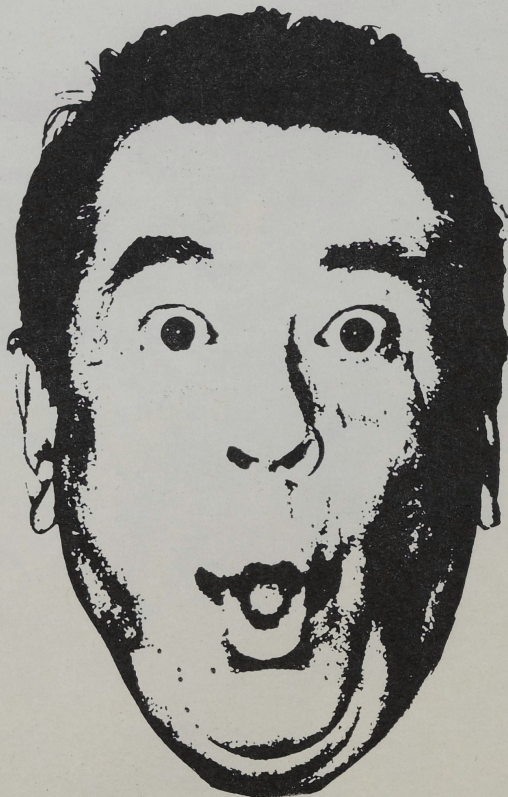
Jakpak je dnes u nás doma?
Skřivánku náš — vysoko lítáš
Zdalipak mi v mém trápení
odpověď dáš?

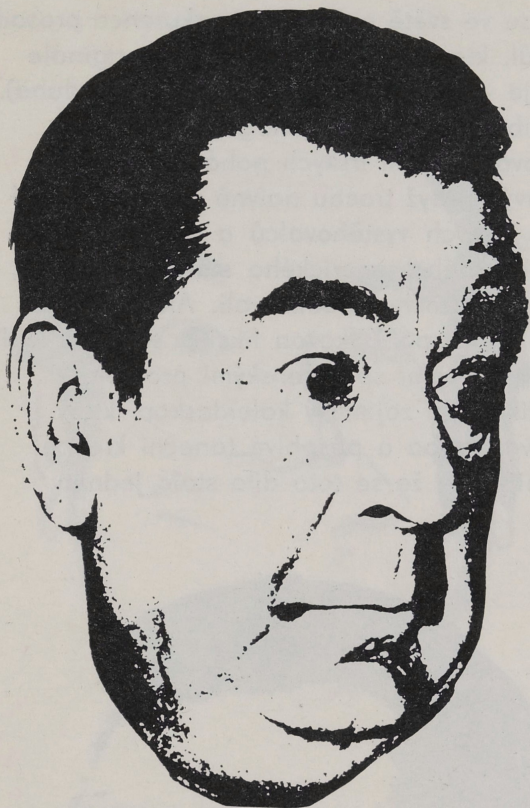
Skřivánku náš v nebi nahoře
Leť ještě výš — snad uvidíš
až za moře
A pověz mi —

Jakpak je dnes u nás doma
Zdalipak tam pořád hučí jez
Zdalipak se zvedne hejno hus —
mých bílých hus
Když na ně štěkne pes

Jakpak je dnes u nás doma
Když si mlha lehá do vřesu
A když ze vsi až k nám proniká
harmonika
A když se ozvěnou
nad planou vodou nese do lesů

Ptej se vody co ví voda
Ptej se vřesu co ví vřes
Odpoví ti oblak bílý — černý les
Jakpak je dnes u nás doma —
jak je dnes?

DALO BY SE ŘÍCI,

že Divotvorný hrnec skladatele Burtona Lanea je svým způsobem dílo historické. Jeho uvedením v Praze (v březnu 1948) a krátce nato v Ostravě se totiž poprvé v Československu – a snad i v Evropě – objevila americká hudební komedie, které se tam říká musical comedy a pro kterou byl u nás vymyšlen nepříliš půvabný název muzikál. Od té doby tento útvar zdomácněl na jevištích našich i světových a získal si velkou oblibu, ať v podobě divadelní či filmové. Bez něj si dnes dramaturgii

hudebně zábavných divadel nedovedeme ani představit.

V čem je základ jeho obliby? Nepochybně v tom, že je jiný, nový, moderní. Nový předně v tom, že výrazové divadelní prostředky – slovo, hudbu, zpěv a tanec logicky propojuje, současně řečeno integruje. To by ještě nebylo nic tak převratného. I takzvaná klasická opereta tíhla tímto směrem – třebaže ne programově. Ale připomeneme-li si velkou scénu Hany a Danila z druhého jednání Veselé vdovy, máme před sebou ukázkou tak účinného spojení slova, hudby a tance, že by se za ni nemusel stydět ani ten nejmodernější muzikál. Nebo jiný příklad:

Benatzkého opereta „U bílého koníčka“ zaujme každého svou svěžestí a vtípem. Je totiž předělána z původní činoherní komedie, zbavila se téměř úplně starých operetních klišé, pestrý děj má rozdělený do mnoha obrazů – což jsou typické znaky mnoha muzikálů.

Že hudba nemá americký charakter?

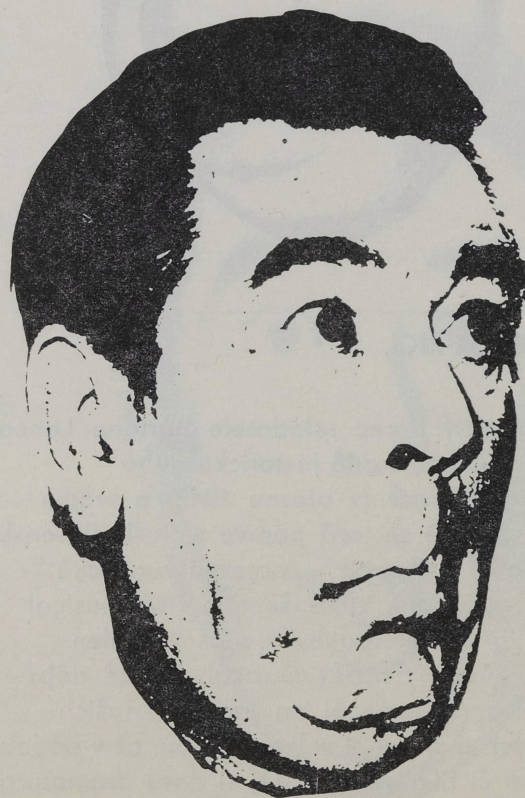
Ale i v nejameričtějším muzikálu Kiss me Kate se přece objeví starý dobrý vídeňský valčík. A tři dějství místo obvyklých muzikálových dvou – to už je formálnost dosti podružná, nehledě k tomu, že by se dala v inscenaci i změnit. Důsledný rozdíl je ovšem v původu tohoto nového žánru. Evropská opereta vznikla z opery. Jak už sám název naznačuje, šlo o „malou operu“ a někteří skladatelé (Offenbach, Suppé, Strauss) nazývali hrdě svá hudebně náročnější díla komickými operami. Používali také operních výrazových prostředků, i když některé, zejména ansámbl, byly často přímo proti duchu děje i jednajících postav. Jako příklad opět může posloužit Veselá vdova s krásným ansámblem ve finále druhého dějství. Nic podobného nezná muzikál. Nemohl být ovlivněn operou, protože

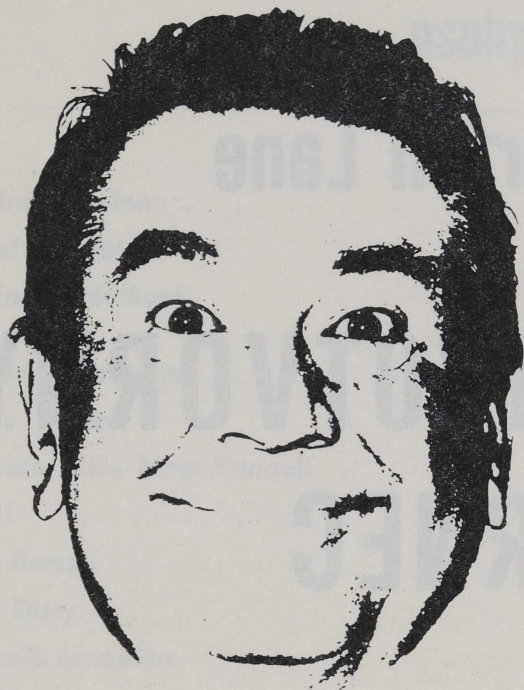
ta byla v Americe záležitostí úzké vrstvy hudebních nadšenců. Opereta vídeňského typu byla sice dovážena a někdy i s velkým úspěchem (např. Lehár), vytvářena i doma (Rudolf Friml či Viktor Herbert), ale nikdy nedosáhla tak obecné obliby jako v Evropě. A tak se ve vývoji nového žánru neuplatnil ani archaizující „operní bacil“, ani vídeňská škola. Základním tvůrčím zdrojem se stala americká zábavná hudba a píseň.

Třetí hlavní rozdíl mezi operetou a muzikálem je v tématice. Opereta – tak jako muzikál – dost často vycházela z přepracovaných činoher. Vždycky to však byly komedie spíš bulvárního charakteru, často řemeslně dovedně napsané, ale vždycky bez hlubšího myšlenkového obsahu. To přispělo ke vzniku známých operetních klišé, ať už se projevila ve stavbě děje se stále stejným stereotypem, či v charakteru postav, jejichž základní typy přecházely vlastně z jedné operety do druhé.

Muzikál také čerpá z cizích zdrojů. Ale zpracovává – aspoň ve svých vrcholech – vždycky významná díla z fondu světové kultury. Shakespeare, Shaw, O'Neill, Dickens, Cervantes, Voltaire, Nestroy, díla světového současného románu – to všechno jsou inspirační prameny řady úspěšných muzikálů. Jestliže libreta klasických operet jsou většinou nekvalitní, jsou libreta vrcholných muzikálů většinou kvalitní. Jestliže vídeňská opereta vytvářela díla převážně pozlátková, námětově úniková, může se muzikálová literatura pochlubit řadou děl, která hledají pravdu života, aniž by upadla do nějakých klišé či stereotypů. Mnohotvárnost, bohatství námětů, nápaditá hudba, která dovede zaujmout, to jsou podmínky, které musí toto divadlo splňovat,

má-li se ve světě nelítostné konkurence prosadit. Muzikál, který dnes uvádíme, se v originále jmenuje „Finian's Rainbow“ (Finianova duha). Jeho libretisté E. Y. Harburg a F. Saily se inspirovali světem irských pohádek, přidali zajímavý, i když trochu naivně vykombinovaný příběh irských vystěhovalců a zařadili jej do pomyslného amerického státu. Je pravda, že skutečnost trochu idealizovali. Ale podařilo se jim spojit pohádkovou fikci a sociální realitu Ameriky s jejími společenskými problémy a protiklady v zajímavý kaleidoskop, který Laneova hudba a působivé taneční kreace umocnily tak, že se toto dílo stalo jedním

z nejúspěšnějších broadwayských muzikálů čtyřicátých let. Bylo přijato kritikou velice příznivě, dosáhlo 725 repríz a patřilo v New Yorku k událostem sezóny.

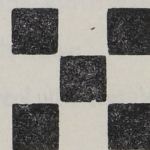
Za rok po americké premiéře se dílo objevilo u nás. A znovu to byl úspěch, dokumentovaný téměř třemi stovkami pražských repríz a velice příznivým ohlasem v Ostravě i dalších divadlech. Příčinou byla jistě Laneova hudba, která od té doby u nás zdomácněla a dodnes zní v rozhlase i na estrádách všeho druhu. Nepochybně se však na úspěchu podílelo i české zpracování Voskovce a Wericha, které je mnohem víc, než pouhým překladem. Voskovec a Werich příběh především zčeštili. Místo Irů se v Americe objevuje český mlynář Maršálek (irský Finian)

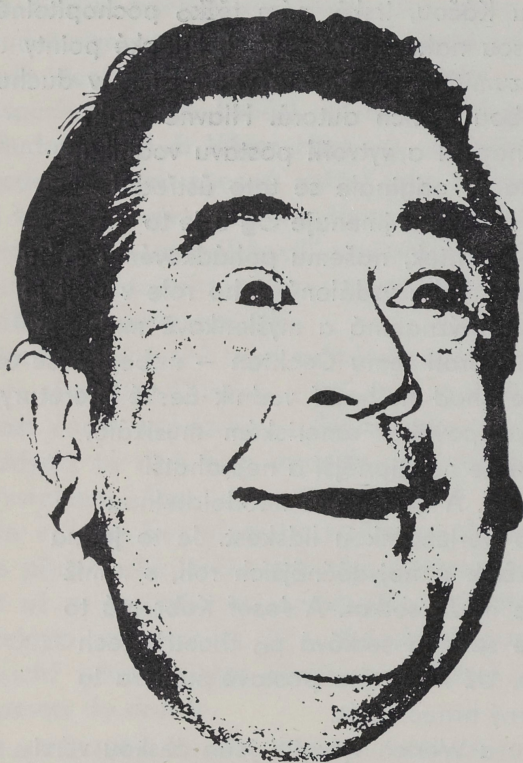
s dcerou Káčou, irské, nám těžko pochopitelné realie, jsou nahrazeny českými, kritické pointy jsou srozumitelné a hlavně vtipnější – v duchu tradic obou našich autorů. Hlavně však: Werich napsal a vytvořil postavu vodníka Čochtana. V originále se tato ústřední pohádková bytost jmenuje Og a je to kobold – skřítek, našemu pohádkovému světu i chápání trochu vzdálený. Jeho role v ději je také méně významná a myšlenkově mnohem chudší. Naproti tomu Čochtán – nebojme se to říci – je snad nejhezčí vodník české literatury, třeba vystupoval v americkém muzikálu. Rozhodně je nejvtipnější a nejbohatší myšlenkově. A navíc: má neodolatelnou vodnicko-werichovskou lidskost. Je to jedna z nejhezčích a nejděčnějších rolí, s nimiž se herec může setkat. A Josef Kobr má to štěstí, že se s ní setkává po třiceti letech podruhé. Už kvůli této postavě stojí za to „Divovorný hrnec“ hrát.

Voskovec a Werich vytvořili jeho českou verzi v roce 1948. Usilovali o dílo současné. A tak je pochopitelné, že za ty desítky let leccos zastaralo, naše zkušenosti jsou bohatší, současnost zralejší. Proto jsme se v inscenaci snažili vidět dílo dnešními očima, při zachování všech kvalit textu. Prostě spojit pohádkovou fikci s konkrétní realitou. Podaří se to stejně jako před třiceti lety?

To ukáže výsledek a ohlas diváků.

V. H.

Burton Lane

DIVOTVORNÝ HRNEC

Hudební komedie o dvou dějstvích (11 obrazech). – Libreto: E. Y. Harburg a Fred Saily. –

Český text: Jiří Voskovec a Jan Werich.

Hudební úprava a instrumentace: Vladimír Brázda a Zdeněk Petr

---

Režie: Vladislav Hamšík

Dirigent: Ladislav Matějka

Výtvarník scény: Vladimír Šrámek,

nositel vyznamenání Za vynikající práci

Výtvarník kostýmů: Bohuslava Čiháková

Choreografie: Zdeněk Prokeš

Sbormistr: Josef Kubenka

Asistent režie: Svatopluk Vašut

Korepetitor: Květoslava Millerová

Inspicient: Stanislav Muntág

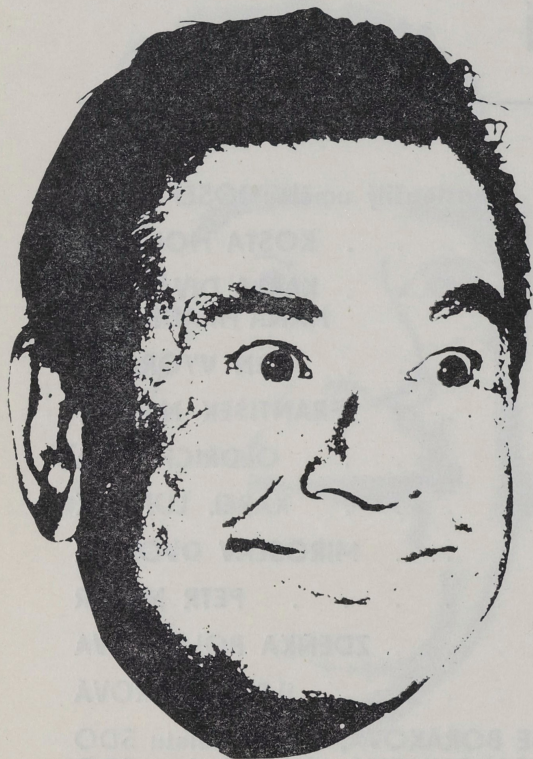
Nápověda: Jarmila Markusová

osoby a obsazení

Vodník Čochtan	zasloužilý umělec JOSEF KOBR
Josef Maršálek	KOŠTA HOLUBAŘ
Káča Maršálková	KARLA DIVÁKOVÁ HANA HRADILOVÁ
Woody Rychtarik	JAN VYORÁLEK
Buzz Collins	FRANTIŠEK NÁVRAT
Senátor Kets Mets Randall	OLDŘICH PIKA
Šerif	KAREL LUPÍNEK
Mr Bercy	MIROSLAV DVORNÍK
Mr Dacy	PETR MILLER
Chudá farmářka	ZDEŇKA POLÁČKOVÁ
Bellinda	ILENA FLAKOVÁ
Zuzana	LIBUŠE BORÁKOVÁ, členka baletu SDO HANA ŠAROUNOVÁ, členka baletu SDO
Diana	HALINA KUBECZKOVÁ
Tomáš	JAKUB TOLAŠ j. h. DANIEL VAŠUT j. h.
Černý farmář	RUDOLF KUBICA
Kazatel	IVO MELKUS
Honák	JIŘÍ ROGOZNÝ
První zástupce šerifův	KAREL BALÁT
Druhý zástupce šerifův	STANISLAV MUNTÁG
Obyvatelé doliny, farmáři a jiný lid	sbor operety a balet SDO

PREMIÉRA DNE 29. ZÁŘÍ 1979 V DIVADLE ZDEŇKA NEJEDLÉHO

SEDM PÍSNÍ ZE HRY DIVOTVORNÝ HRNEC

Mohli bychom říci sedm labutích písní, neboť jsou to poslední verše, které jsme s Janem ve-spolek napsali. A když jsme je psali, byli jsme si toho vědomi, neboť v létě 1947 jsme se rozhodli aspoň na delší dobu přerušit spolupráci. Dali jsme si tedy na těchto textech zvlášť záležet. Technicky to byl nejtěžší úkol, před kterým jsme

kdy stáli. Už jsem vysvětlil, že psát slova na hotovou hudbu je obtížnější než naopak. Je-li však ještě k tomu text překlad z jiného jazyka, podobá se práce luštění jakési obludné hudební křížovky. Výhoda byla v tom, že originál byl dílem našeho přítele Yip Harburga, jednoho ze čtyř či pěti nejlepších amerických textařů. Jeho anglická slova mají prostou a zpěvnou lyriku, neobyčejně vtipnou invenci a humor a jsou technicky mistrná. Bylo to o krk se mu chtít v překladu vyrovnat, ale zároveň vysoká hodnota originálu nás inspirovala. Samozřejmě nelze překládat doslovně; podařilo se nám však zachovat nejen ducha původních písní, nýbrž i základní nápady a v mnoha případech i mnohé poetické či komické obrazy. A tam, kde jsme je nahradili vlastními, jsme myslím nikdy nevybočili z rámce autorových úmyslů. V písni Nedostatek jsme si dokonce dovolili privátní schválnost jen pro své potěšení; tak dlouho jsme koumali a soustruhovali, až se nám podařilo dosáhnout na jednu notu identického zvuku s původním textem. Ve verši:

A Kain že byl Adamův syn
je anglicky poslední slovo „sin“, jež zní přesně stejně, ačkoliv znamená „hřích“. Rým „Gin – syn“

je tedy umístěn v českém textu právě tam, kde jej má Harburg, ovšem v lehce pozměněném smyslu. Hračkářství, ale zábava. Zajímavější je, jak hladce vyšel převod irského folklóru na český. Z toho jsme ze začátku měli velké obavy. Cítili jsme, že pro působivost v Praze bude nutno učinit z irských přistěhovalců originálu české; proto také jsme změnili leprechauna, skřítku z irských lidových bájí na českého vodníka, který se ostatně fyzickým typem lépe pro Wericha hodil. To všechno šlo, ale měli jsme strach, že ve verších nám česká lidovost bude kolidovat s hudbou povahy irské. Jakmile jsme však začali pracovat na textu první – a nejirštější písně, How are things in Glocca-Mora? v naší adaptaci Jakpak je dnes u nás doma?, shledali jsme s úžasem, že s českými slovy je najednou po Irsku a muzika hučí se sázavským jezem, zvedá se s polabskými husami, štěká s černošickým psem a lká se žižkovskou harmonikou! Look, look over the Rainbow má hudbu a text tak typicky irský, že z nich přímo kape tradiční zeleň Patricka. Napište na ni slova: „Tam, tam, tam za tou duhou... a srdce své jsem vzala – a do šátku dala“ a obdržíte nejen jazyk a obrazy české ná-

rodní písně, nýbrž i původní hudba by najednou klidně mohla být Ježkova... Nikdy se nepřestanu podívat hluboké příbuznosti lidové poezie kolem světa. Je to jako mezinárodní souvislost mýtů a symbolů.

Jiří Voskovec

KLOBOUK VE KŘOVI

Československý spisovatel (Praha 1965)

Vedoucí technického provozu: ing. Ivan Bílek – jevištní mistři: Jiří Vaněk, Václav Plachý – mistr osvětlení: Leopold Hanzel – vedoucí elektroakustiky: Bořivoj Wojnar – vedoucí vlásenkárny: Vojmil Nytra – vedoucí garderobiér: Zdeněk Slíva – vedoucí rekvizit: Eva Wiesnerová – vedoucí provozu dekoračních dílen: Marcela Kožušníková – vedoucí dámské krejčovny: Bohuslava Čiháková – vedoucí pánské krejčovny: Milan Mončka.

Vydalo Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce, v redakci Mojmíra Weimanna, fotografie Vladimír Dvořák, obálka a grafická úprava Mirek Tittler, typografická spolupráce Antonín Mosler. Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 22, Ostrava 1, Hollarova 14. Cena 3,— Kčs

TAM ZA TOUTO DUHOU

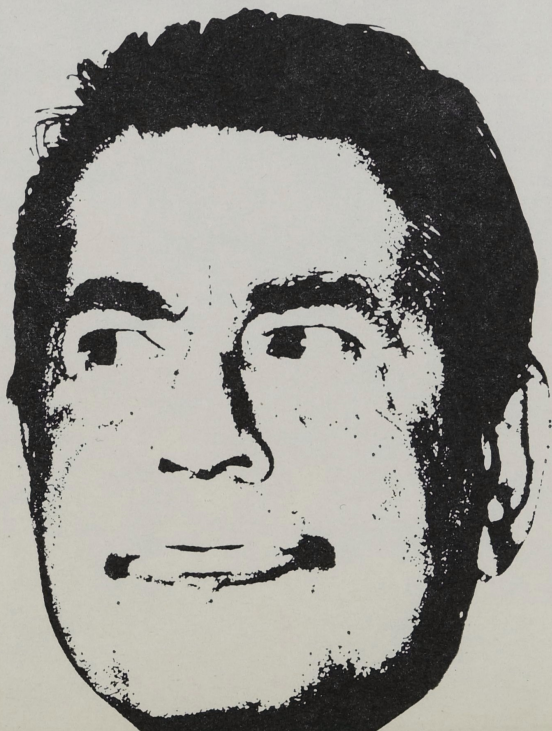
Už nad mou kolébkou táta můj říkával
Jen párkrát zaprší – abych tě vydával
Poslouchej jako pěna
Zaspívám ti do věna
Tu písničku kterou mě učila ozvěna

Tam tam tam za tou duhou
Za modrou horou a snad ještě dál
Tam tam tam za tou duhou
Tam žije ten o němž sen se mi zdál

Srdce své jsem vzala a do šátku dala
Přes modrou horu se za duhou vydala
Kdyby sníh duhu zavál
Za duhou půjdu dál
Srdce své dám tomu o němž sen se mi zdál

Tam tam tam za tou duhou
Za modrou horou a snad ještě dál
Tam tam tam za tou duhou
Tam žije ten o němž sen se mi zdál

Tam za tou duhou
Tam za tou duhou
Tam žije ten o němž sen se mi zdál

STÁTNÍ DIVADLO OSTRAVA

nositel Řádu práce

